

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Tervon kunta ei kannata sidosyksikköjen vähimmäisomistusta koskevaa esitystä. Vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Tämä johtuu esityksen puutteellisesta vaikutustenarvioinnista, sen taloudellisista ja toiminnallisista haittavaikutuksista erityisesti pienille ja keskisuurille kunnille sekä ristiriidasta perustuslain 121 §:n määrittelemän kuntien itsehallinnon kanssa. Muutos vaikuttaisi negatiivisesti kunnan huoltovarmuuteen sekä nostaisi kunnan kustannuksia.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Esitys nostaisi kuntien kustannuksia. Mikäli kaikki kunnat tulevat markkinoille yhtäaikaisesti, on selvää, että julkisen talouden menot kasvavat. Lisäksi on huomattava, että näiden muiden kuin kuntien omistamien osakeyhtiöiden tuotot eivät jäisi Suomeen. Toisin sanoen esitys ei paranna suomalaisten yritysten asemaa, vaan nimenomaisesti heikentää niitä, koska kunnat joutuvat leikkaamaan muita ostoja, mikäli hallituksen esitys toteutuu.

Inhouse-yhtiöt ovat tekemässä tällä hetkellä järjestelyjä, joiden tavoitteena on turvata se, että suuret kunnat jäisivät edelleen inhouse-yhtiöiden osakkaiksi ja pienemmät kuntien omistus lopetetaan. Näyttää lisäksi siltä, että kunnat korvaavat inhouse-tukipalvelut ottamalla palvelutuotannon omaksi toiminnakseen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Tervon kunta ei pidä kannatettavina ehdotettuja muutoksia ja katsoo, että esitetyt muutokset lisäävät julkisen sektorin ostamisen byrokratiaa merkittävästi. Esitetyillä muutoksilla lisätään virheen mahdollisuutta erittäin määrämuotoisessa ostamisprosessissa ja tämä on omiaan lisäämään myös hankintoihin liittyvien oikeudenkäyntien määrää.

Julkisen sektorin hankintojen tehtävänä ei ole tukea vääristynyttä markkinaa. Kuntien hankintojen tehtävänä on kuntien velvoitteiden järjestäminen. Kun asiassa vielä huomioidaan se, että nyt esitetyt lakimuutokset koskevat pääosin kuntien hankkimia tukipalveluita, on selvää, että muutoksen tarkoituksena ei voi olla markkinoiden tervehdyttäminen verovaroin. Markkinoiden tulee itse vastata siitä, että yritykset ovat kilpailukykyisiä.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Muutos ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Nykyinen määräysvaltakriteeri on omistuksen ja sidosyksikön päätöksenteon kannalta merkityksellisempi kuin esitetty 10 %:n vähimmäisomistusvaatimus. Nykyinen esitys on keinotekoinen eikä esitys johda kuntien toiminnan järjestämisen kannalta taikka markkinoiden toiminnan kannalta yhteiskunnallisesti järkeviin tavoitteisiin.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Sidosyksiköt eli Inhouse-yhtiöt tekevät tällä hetkellä laajasti järjestelyjä sen eteen, että suuret kunnat jäävät edelleen osakkaiksi ja pienempien kuntien omistukset lopetetaan eri järjestelyin.

Vähimmäisvaatimukset käytännössä aiheuttavat sen, että iso osa kunnista ottaa tukipalveluita takaisin omaksi toiminnakseen. Lisäksi muutos aiheuttaisi myös kuntaliitoksia, koska pienillä kunnilla ei ole resurssia järjestellä toimintoja uudelleen joko kilpailuttamalla taikka ottamalla tukipalveluita omaksi toiminnakseen. Esimerkiksi ei ole tarkoituksenmukaista, että Pohjois-Savossa kunnat ottavat nyt maakunnallisesti toimivan jätehuollon osaksi omaa toimintaansa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Kustannukset kasvaisivat merkittävästi. Markkinoilla ei ole sellaista tarjontaa, joka vastaisi Tervon kunnan tarpeita. Esitys heikentää kunnan huoltovarmuutta ja nostaa yksikkökustannuksia. Lisäksi esitys lisää merkittävästi byrokratian määrää koko kuntakenttä huomioiden.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Näyttää siltä, että suuret kunnat ja kaupungit purkavat pienten kuntien omistukset pois sidosyksiköistä eli inhouse-yhtiöistä. Tämä on laajalti nähtävissä eri inhouse-yhtiöissä eri puolilla Suomea. Tämä johtaa siihen, että kunnat, joilla ei enää omistusta ole, joutuvat vaihtoehtoisia ratkaisuja erittäin nopealla valmistelulla ja taloudellisten riskien määrä kasvaa kunnilla.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Muutoksesta ei seuraa mitään hyötyjä Tervon kunnalle eikä kuntakentälle muutoinkaan. Kustannukset voivat nousta tarjonnan puutteen vuoksi, erityisesti kun siirtymäajan on ehdotettu olevan lyhyt. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on puutteita ja ongelmia, joita on esitetty Kilpailu- ja kuluttajaviraston 16.4.2024 selvityksessä sekä muita epäkohtia, joita esitetty työryhmämietinnön eriävissä mielipiteissä.

Muutoksesta seuraa kustannustason nousu, joka aiheuttaa painetta verotuksen kiristämiseen. Pienten kuntien osalta on todennäköistä, että osa kunnista pyrkii ottamaan tuotantoa takaisin omaksi toiminnakseen kustannusten nousun torjumiseksi sekä toiminnan nopeaksi järjestämiseksi. Lisäksi on melko todennäköistä, että iso osa pienistä kunnista ei pysty itsenäisesti suoriutumaan tukipalveluiden uudelleenjärjestelyistä, mikäli hallituksen esitys menee läpi siten, kuin on esitetty. Tämä saattaa johtaa jopa kuntaliitoksiin.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Suomen Kuntaliitto ry on eriävissä mielipiteessään ehdottanut, että mikäli sääntely toteutuisi ehdotetussa muodossa, siirtymäajan tulisi olla vähintään kolme vuotta ja jätealalle viisi vuotta.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Esitys tulisi hylätä kokonaisuudessaan. Mikäli esitystä ei kuitenkaan hylätä, esitettyyn vähimmäisomistusvaatimukseen tulisi säätää poikkeuksia erityisesti pienten/keskisuurten kuntien kohdalla. Näkemys on yhteneväinen KKV:n sidosyksikköjä koskevien johtopäätösten kanssa sekä työryhmän mietinnössä esitettyjen eriävien näkemysten kanssa.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Esitys toteutuessaan heikentää merkittävästi huoltovarmuutta sekä turvallisuutta. Mikäli siirrytään laajasti kilpailutuksiin, voi suuri osa kuntien tuottamasta kriittisen infran palveluista olla ulkomaisen omistuksen tuottamaa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Mikäli esitys menee läpi, muun lisääntyvän hallintotyön määrä kasvaa merkittävästi, koska inhouse-yhtiöiden määrä kasvaa ja kunnille tulee lisää rajoittavaa lainsäädäntöä. Näin ollen rekisteriotteen käytöstä luopuminen ei tosiasiallisesti vaikuta hallinnon määrään eikä sen poistamisella ole muutokset huomioiden merkitystä hallinnon määrään.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Esitys lisää julkisen sektorin ostamisprosessien byrokratiaa merkittävästi. Esitys ei vähennä byrokratiaa miltään osin, vaan lisää sitä merkittävästi eri hallinnon tasoilla sekä omistajaohjauksen että palveluhankintojen osalta.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Tiikasalo Lari
Tervon kunta